

Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Güncel Olayların Kullanım Durumu¹

Melisa SEÇGİN KOCAL², Kibar AKTIN³

Öz

Bu araştırmanın amacı Sosyal Bilgiler Ders (SBD) kitaplarında güncel olayların kullanım durumunu belirlemektir. Araştırma nitel bir çalışmadır. Araştırmada doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın dokümanlarını tipik durum örnekleme ile belirlenen 2022-2023 eğitim öğretim yılında okullarda kullanılan 4, 5, 6 ve 7. sınıf SBD kitapları oluşturmaktadır. Araştırmanın dokümanları betimsel analiz tekniği ile incelenmiştir. Araştırma sonuçları güncel olaylara en fazla 5. sınıf ve en az 4. sınıf SBD kitaplarında yer verildiğini ortaya koymuştur. Güncel olayların aktarıldığı kaynakların ağırlıklı olarak genel ağ haberleri olduğu tespit edilmiştir. Güncel olaylarla ilişkilendirilen değerlerin sınıf düzeylerine göre ders kitaplarında farklılık gösterdiği görülmekle birlikte bu değerler arasında duyarlılık değerinin en fazla öne çıkan ortak değer olduğu belirlenmiştir. Beceri olarak ise ders kitaplarında empati ve iş birliği becerisinin öne çıktığı görülmüştür. Ders kitapları arasında güncel olaylarla ilişkilendirilen en fazla değere 7. sınıf ve en az ise 4. sınıf SBD kitabında rastlanmıştır. Güncel olaylarla ilişkilendirilen en fazla beceri 5. sınıf ve en az ise 4. sınıf SBD kitabında görülmüştür. 4. sınıf SBD kitaplarında güncel olayların artırılması ve öğrenme alanlarına dengeli bir dağılım göstermesi, ayrıca ders kitaplarında güncel tarihli olaylara yer verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, sosyal bilgiler ders kitabı, güncel olaylar.

The Use of Current Events in Social Studies Textbooks¹

Abstract

This study aims to determine the use of current events in Social Studies textbooks. The research is a qualitative study. Document analysis technique was used in the research. The documents of the research consist of 4th, 5th, 6th, and 7th grade Social Studies textbooks used in schools in the 2022-2023 academic year, which were determined by typical case sampling. The textbook were analyzed with the descriptive analysis technique. The research results revealed that current events were covered most in Grade 5 and the least in Grade 4 Social Studies textbooks. It was determined that the sources of current events were generally general network news. Although it was seen that the values associated with current events differed in the textbooks according to the grade levels, it was determined that the sensitivity value was the most prominent common value among these values. As for skills, empathy and cooperation skills were found to be the most common values in the textbooks. Among the textbooks, the most values associated with current events were found in the Grade 7 Social Studies textbook and the least in the Grade 4 Social Studies textbook. The highest number of skills associated with current events was found in the Grade 5 Social Studies textbook and the lowest in the Grade 4 Social Studies textbook. Grade 4 Social Studies textbooks should include more current events and a balanced distribution of current events in the learning areas, and the textbooks should include up-to-date sources that are outdated.

Keywords: Social studies, Social studies textbook, current events.

Makale Geçmişi	Geliş: 08.09.2023	Kabul: 08.12.2023	Yayın: 31.12.2023
Makale Türü	Araştırma Makalesi		
Önerilen Atf	Seçgin Kocal, M. & Aktın, K. (2023). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Güncel Olayların Kullanım Durumu. <i>Uluslararası Eğitimde Nitel Araştırmalarda Mükemmellik Arayışı Dergisi UENAMAD</i> , 2(2), 18-39.		

¹ Bu makale 14. Uluslararası Eğitimde Yeni Yönelimler Kongresinde özet bildiri olarak sunulmuştur.

² Sorumlu yazar: Yüksek Lisans Öğrencisi, Sinop Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sinop/Türkiye melisasecgin19@hotmail.com, ORCID: 0009-0009-8036-5715

³ Doç. Dr, Sinop Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sinop/Türkiye, kibaraktin@sinop.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6238-3500

Giriş

İnsan bir toplumsal bir varlıktır. Toplumla sürekli bir etkileşim halindedir Toplumsal olayları takip etmek, yaşadığı dünyadan haberdar olmak ve güncel olaylarla ilgilenmek bir ihtiyaç haline dönüşür. Temelde bu durum bir gereklilik aynı zamanda bir vatandaşlık sorumluluğudur. Çünkü devletin; yaşadığı toplumda olup bitenlere sadece seyirci değil, güncel olaylarla ilgilenen, toplumun üzüntüsünü veya sevincini benimseyen, sorumluluk hisseden ve eylemde bulunan vatandaşlara ihtiyacı vardır. Aksi halde herkesin kendisiyle ilgilenmesi durumunda, toplumsal olaylar ve sorunlar karşısında duyarsız bireylerin yetişir. Peki nedir güncel olay? Güncel kelimesinin sözlük tanımına bakıldığında günün konusu olan, şimdiki, bugünkü, haber, olay, vb. aktüel şeklinde bir tanım görülmektedir (Türk Dil Kurumu [TDK], 2023). Güncel olaylar ise şu anda gelişmekte olan ve haber olma niteliği devam eden vakalardır şeklinde tanımlanmıştır (Smith, 1996'ten aktaran Gedik, 2010, s. 98). Bir başka araştırmada ise güncel olaylar bireyin yakın çevresinde ya da yaşadığı ülkede meydana gelen, önemli etkileri olan yeni olaylar şeklinde tanımlanmıştır (Demirkaya ve Gedik, 2008'den aktaran Eryılmaz ve Köse, 2017). Bir olayın güncel olabilmesi için o olayın yeni meydana gelmiş olması ya da etkisinin hala devam ediyor olması gereklidir. Güncel olaylarda verilecek örnekler öğrencinin çevresine ne kadar yakın olursa öğretimde kullanılan güncel olayın değeri de bir o kadar artmaktadır (Taşkın ve Memişoğlu, 2019).

Gelişen teknolojiyle birlikte güncel olay kaynakları bir hayli artmıştır. Bu olaylar arasından eğitimde kullanılacak güncel olaylar elbette ayıklanmalıdır. Güncel olayların seçiminde bazı kriterler göz önünde bulundurulmalıdır. Bu kriterler; güncellik, uygunluk, güvenilirlik, eğitimsel değer, ilgililik, yeterli zaman, olanak, yararlılık, süreklilik, yenilik, faaliyet alanı, önem, saygınlık ve aciliyet olarak sıralanmaktadır (Erden, t.y'den aktaran Veziroğlu, 2022). Eğitimde güncel olayların kullanımının eğitim çıktılarına bakacak olursak yaygın olarak kullanılması gerektiğini söyleyebiliriz. Çünkü güncel olaylar tüm sınıf seviyelerindeki öğrenciler için özgün öğrenme deneyimleri sağlar. Güncel olayları incelemek, öğrencilerin olaylardaki kişi ve konuların önemini anlamalarına yardımcı olacak ve aynı zamanda öğrencileri daha fazla bilgi edinmeye teşvik edecektir (Veziroğlu, 2022). Larry Ferlazzo, Suzie Boss ve Kristen Koppers, sınıfta dersleri güncel olaylarla birleştirmenin öğrenmeyi öğrenciler için daha ilgili, ilgi çekici ve anlamlı hale getirdiğini ifade etmektedirler (Aktaran, Ferlazzo, 2020). Güncel olayları incelerken öğrencilerin bir dizi bilişsel, duyuşsal, araştırma, eleştirel düşünme ve iletişim becerilerini kullanmaları gerekir. Bu becerilerini işe koşması halinde öğrenciler dil gelişimi, kelime bilgisi, okuduğunu anlama, eleştirel düşünme, problem çözme, sözlü ifade ve dinleme gibi katılımcı vatandaş olma yolunda önemli becerilerini geliştirebilmektedir (Haas ve Laughlin, 2000). Niemive Junn (1998) tarafından yapılan araştırmada Vatandaşlık dersinde güncel olayların düzenli olarak kullanılmasının öğrencilerin tartışma becerilerini geliştirdiği bulgulanmıştır (Aktaran, Haas ve Laughlin, 2000).

Güncel olaylara farkındalık geliştirmede Sosyal Bilgiler ders (SBD) kitapları anahtar bir rol üstlenmektedir. SBD kitapları hayatı tanıtan, topluma faydalı ve duyarlı bireyler yetiştirmeyi amaçlayan bir derstir. Aynı zamanda bireye geçmiş, günümüz ve gelecek arasında bağlantı kurma yeteneği kazandırması da beklenmektedir. Nitekim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda kazanımların gerçekleştirilmesinde dikkat edilecek hususlarda “güncellik” ilkesinin dikkate alınmasına dikkat çekilmiştir. Bu hususlarda “Kazanımlarla ilgili güncel ve tartışmalı konular, farklı tartışma teknikleri kullanılarak problem çözme, eleştirel düşünme, kanıt kullanma, karar verme ve araştırma becerileriyle ilişkilendirilerek sınıfa taşınabilir” maddesine yer verilmiştir (MEB, 2018). Vurgulanan bu ilkeler çerçevesinde dersin işleniş sürelerinde değişikliklerin yapılacağı belirtilmiştir.

Ders kitapları “öğretim programından hedeflenen becerilerin öğrencilere kazandırılmasında en önemli materyallerdir” (Mutlu ve Dinç, 2019). SBD kitaplarında güncel olayların kullanımı araştırmacılar tarafından önemli görülmektedir (Deveci ve Arın 2008; Haas ve Laughlin, 2000). Konu ile ilgili alan yazın tarandığında Kadioğlu'nun (1996) “Bazı Kimyasal Kavramların Öğretilmesinde Güncel Olaylardan Yararlanma” başlıklı yüksek lisans tezine rastlanmaktadır. Kadioğlu, liselerde bulunan Kimya ve Fen Bilimleri derslerinde yer alan konuları ve bazı ders kitaplarını incelemiş ve güncel olaylara çok az yer verildiğini bildirmiştir. Deveci ve Arın'ın (2008) “Sosyal Bilgiler Dersinde

Güncel Olayların Kullanımının Öğrenci Başarısına ve Hatırda Tutma Düzeyine Etkisi” başlıklı araştırma makalesinde Sosyal Bilgiler dersinde, güncel olayların kullanımının öğrenci başarılarını olumlu yönde etkilediğini, ayrıca öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde güncel olayların kullanılması hakkında olumlu görüşler ifade ettiklerini bildirmişlerdir. Taşkın ve Memişoğlu da (2019) “Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Güncel Konulara Yer Verilme Durumunun İncelenmesi” başlıklı araştırma makalesinde 5, 6 ve 7. sınıf SBD kitaplarında güncel olaylara yer verilme sıklığının çok az olduğunu belirtmişlerdir. Öğrencilerin güncel olaylara daha fazla duyarlı olmalarını sağlayabilmek amacıyla ders kitaplarında güncel olayların kullanımının artırılması gerektiğine dikkat çekmişlerdir. Eryılmaz ve Köse (2017) “Sosyal Bilgiler Dersinde Güncel Olay Kullanımının Öğrencilerin Sosyal Problemlere Duyarlılıklarına Etkisi” başlıklı çalışmalarında güncel olaylardan yararlanılarak işlenen Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilerin sosyal problemlere duyarlılıklarına olumlu bir etkisi olduğunu bildirmişlerdir. Gedik (2010) tarafından yapılan “Güncel Olayların İlköğretim Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanımı ve Öğrenci Görüşleri” başlıklı araştırma makalesinde de derslerde en çok kullanılan güncel konuların hangileri olduğu konusunda öğrenci görüşleri alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin görüşlerine göre Sosyal Bilgiler derslerinde en çok ele alınan güncel olayların, kuraklık tehlikesi ve siyasi konular olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerinin ise Sosyal Bilgiler derslerinde güncel olayları öğretirken çoğunlukla tartışma yöntemini kullanmayı tercih ettiği, güncel olayları yeterince kullanmadıklarını bildirmişlerdir.

Literatür incelemesinde yapılan araştırmaların güncel olayların bazı kavramların öğretiminde kullanımı (Kadioğlu, 1996), Sosyal Bilgiler dersinde kullanımının öğrenci başarısına etkisi (Deveci ve Arın 2005), öğrencilerin sosyal problemlere duyarlılığına etkisi (Eryılmaz ve Köse, 2017) ve öğrenci görüşleri açısından incelenmesini içeren çalışmalara (Gedik, 2010) rastlanmaktadır. Ancak SBD kitaplarında güncel olayları ve bu olayların hangi değer ve beceriler ile ilişkilendirildiğine yönelik bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Önemli eğitimsel çıktıları olan güncel olayların SBD kitaplarında yer verilme durumunun incelenmesi hem alan yazına hem de sonrasında hazırlanacak kitapların içeriğine ve öğretmenlerin derslerinde güncel olaylardan faydalanmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın amacı ortaokul SBD kitaplarında güncel olayların kullanım durumunu tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaçları şu şekildedir:

- ✓ 4. sınıf SBD kitabında güncel olayların, öğrenme alanlarına ve haber kaynağına göre dağılımı ve ilişkili olduğu değer ve becerileri belirlemek.
- ✓ 5. sınıf SBD kitabında güncel olayların, öğrenme alanlarına ve haber kaynağına göre dağılımı ve ilişkili olduğu değer ve becerileri belirlemek.
- ✓ 6. sınıf SBD kitabında güncel olayların, öğrenme alanlarına ve haber kaynağına göre dağılımı ve ilişkili olduğu değer ve becerileri belirlemek.
- ✓ 7. sınıf SBD kitabında güncel olayların, öğrenme alanlarına ve haber kaynağına göre dağılımı ve ilişkili olduğu değer ve becerileri belirlemek.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi “Bir problemin çözümüne ilişkin gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerini kullanan nitel araştırma, daha önceden bilinen veya fark edilmemiş problemlerin algılanmasına, probleme doğal olguların gerçekçi bir şekilde ele alınmasına yönelik öznel-yorumlayıcı bir süreci ifade etmektedir” (Seale, 1999’dan aktaran Baltacı, 2019, s. 370). Araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi “araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak çeşitli dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi olarak tanımlanabilen bilimsel bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem, alan yazında çoğunlukla diğer araştırma yöntemlerinin tamamlayıcısı olarak hizmet ederken, tek başına bir yöntem olarak da kullanılmaktadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 217).

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın dokümanları amaçlı örnekleme yöntemlerinden tipik durum örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Tipik durum örneklemeinde “amaç, ortalama durumları çalışarak belirli bir alan hakkında bilgi sahibi olmak veya bu alan, konu, uygulama veya yenilik konusunda yeterli bilgi sahibi olmayanları bilgilendirmektir” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.138). 2022-2023 eğitim öğretim yılında kullanılan Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından kabul görülüp ortaokullarda okutulan;

- Tüysüz, S. (2018). *İlkokul sosyal bilgiler 4 ders kitabı*. Tuna Matbaacılık.
- Evirgen, Ö. F., Özkan, J., Öztürk, S. ve Özduval, Z. (2019). *Ortaokul sosyal bilgiler 5 ders kitabı*. MEB Yayınları.
- Yıldırım, C., Kaplan, F., Kuru, H. ve Yılmaz, M. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 6 ders kitabı*. MEB Yayınları
- Azer, H. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 7. Sınıf ders kitabı*. Ekoyay Yayıncılık

Verilerin Toplanması ve Verilerin Analizi

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırmada elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analizde veriler önceden belirlenen başlıklar (temalar) altında yorumlanmaktadır. Temalar tündengelim yöntemiyle çalışma öncesinde belirlenen başlıklardır: Güncel olayın ilişkili olduğu öğrenme alanı, güncel olayın kaynağı ve güncel olayın Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda (2018) ilişkili olduğu değer ve beceriler. Veri toplama sürecinde ilk aşamada güncel olay ile ilgili tüm haberler tespit edilmiştir. İkinci aşamada güncel olayın kaynak türü belirlenmiştir. Üçüncü aşamada güncel olaylar öğrenme alanına göre sınıflandırılmıştır. Dördüncü aşamada güncel olayların ilişkili olduğu değer ve beceriler tespit edilmiştir. Beşinci aşamada bu değer ve becerilerin tasnifinde uzman görüşü alınmıştır. Görüş sonrasında güncel olaylar ilişkili olduğu değer ve becerilere göre tablolştırılmıştır. Veri analizinin son aşamasında verilere anlam kazandırmak için bulgular tablolarla sunulmuş ve doğrudan alıntılarla desteklenerek yorumlanmıştır. Betimsel analizde doğrudan alıntılar yapmak çalışmanın güvenilirliği ve görüşlerin yansıtılmasını sağlamaktadır. Araştırmada betimsel analiz kullanıldığı için doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın iç güvenilirliğini artırmanın en önemli yöntemlerinden biri verilerin içerik analizinde doğrudan alıntılarla sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu amaçla araştırmanın iç güvenilirliğini sağlamak ve tablolara yansıyan kategorileri desteklemek amacıyla ders kitabından alıntı yapılarak gösterilmiştir. Araştırmanın dış geçerliğini arttırmak için araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, görüşme verilerinin çözümlenmesi ve yorumlanması ayrıntılı bir biçimde tanımlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırmanın tekrar edilebilirliği ve güvenilirliği ile ilgili olan tutarlılık kapsamında elde edilen veriler iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı daha sonra ise birlikte analiz edilmiştir. Çoklu analizci üçgenlemesi kullanılarak araştırma verilerinin inandırıcılığı ve geçerliği arttırılmıştır. Analizcilerin üçgenlemesi “iki veya daha fazla kişiye aynı nitel verinin bağımsız olarak analiz ettirilmesi ve bulgularının karşılaştırılmasıdır” (Patton, 2014, s. 560).

Bulgular

Bu bölümde 4, 5, 6 ve 7. sınıf SBD kitaplarında güncel olay örnekleri, güncel olayların ders kitaplarında haber kaynağına ve öğrenme alanlarına göre dağılımı ve ilişkili olduğu değer ve becerilere yer verilmektedir.

4. Sınıf SBD Kitabındaki Güncel Olayların Kullanım Durumuna İlişkin Bulgular

Güncel olayların haber kaynağına ve öğrenme alanlarına göre dağılımı ve ilişkili olduğu beceriler

Araştırmanın birinci alt amacı doğrultusunda 4. sınıf SBD kitabında yer alan güncel olayların haber kaynağına ve öğrenme alanlarına göre dağılımına yönelik bulgulara Tablo 1’de yer verilmektedir.

Tablo 1.

4. Sınıf SBD Kitabında Güncel Olayların Öğrenme Alanlarına ve Haber Kaynağına Göre Dağılımı

Öğrenme Alanı	Güncel Olay Haber Kaynağı			Güncel Olay Toplam n
	Gazete n	Afiş n	Genel Ağ n	
Birey ve Toplum	1	1
Kültür ve Miras	-----	----
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	-----	---
Bilim, Teknoloji ve Toplum	1	2	3
Üretim, Dağıtım Ve Tüketim	1	2	3
Etkin Vatandaşlık
Küresel Bağlantılar	3	3
Toplam	1	2	7	10

Tablo 1 incelendiğinde 4. sınıf SBD kitabında güncel olaylara en fazla yer veren öğrenme alanlarının “Bilim, Teknoloji ve Toplum” (n=3), “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” (n=3) ve “Küresel Bağlantılar” (n=3) öğrenme alanları olduğu görülmektedir. Ancak ders kitabında “Kültür ve Miras”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ile “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanlarında güncel olaylara yer verilmemektedir. İlgili kitapta toplam 10 güncel olaya rastlanmaktadır. Haber kaynağına bakıldığında güncel olayların çoğunlukla genel ağ haberi (n=7) üzerinden aktarıldığı görülmektedir. Gazete ve afiş üzerinden sayılı güncel olayın aktarıldığı görülmektedir.

4. sınıf SBD kitabı içerisinde rastlanan güncel olayların ilişkili olduğu değer ve becerilere Tablo 2’de yer verilmektedir.

Tablo 2.

4. Sınıf SBD Kitabından Güncel Olayların İlişkili Olduğu Beceri ve Değerlerin Dağılımı

Beceriler	n	Değerler	n
Araştırma	1	Dayanışma	1
Empati	3	Duyarlılık	3
İş Birliği	1	Saygı	1
Öz Denetim	1	Sevgi	2
		Sorumluluk	1
		Tasarruf	1
		Yardımselik	1
Toplam	6		10

Tablo 2 incelendiğinde 4. sınıf SBD kitabında güncel olayların 10 değerle ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu değerlerin en fazla duyarlılık (n=3) ve sırasıyla sevgi (=2), hoşgörü, yardımselik, danışma ve saygı değeri olduğu görülmektedir. Tablo 2’de güncel olayların öz

denetim, araştırma, iş birliği ve empati beceriyle ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu beceriler arasında en fazla empati becerisi (n=3) öne çıkmaktadır.

4. Sınıf SBD Kitabında Güncel Olaylardan Örnekler

Görsel 1

Küçük Yüreklere Dev Kampanya

Kaynak: Tüysüz, S. (2018). *İlkokul sosyal bilgiler 4 ders kitabı*, Tuna Matbaacılık.

4. sınıf SBD kitabında “Birey ve Toplum” öğrenme alanında, “Onun Yerinde Olsaydım” konusunda, çocuklara empati kurma becerisi kazandırabilmek adına bir anlatım metni verilmiş ve sonrasında nasıl yardım edilebileceği sayfa 27’de verilen bir gazete haberi ile örneklendirilmiştir. Görsel 1’de verilen bu gazete haberiyle çocuklara empati ve iş birliği becerileri ile sevgi, dayanışma, duyarlılık, yardımseverlik vb. değerleri kazandırmak amaçlanmaktadır.

Görsel 2

Meşgul Etmeyin

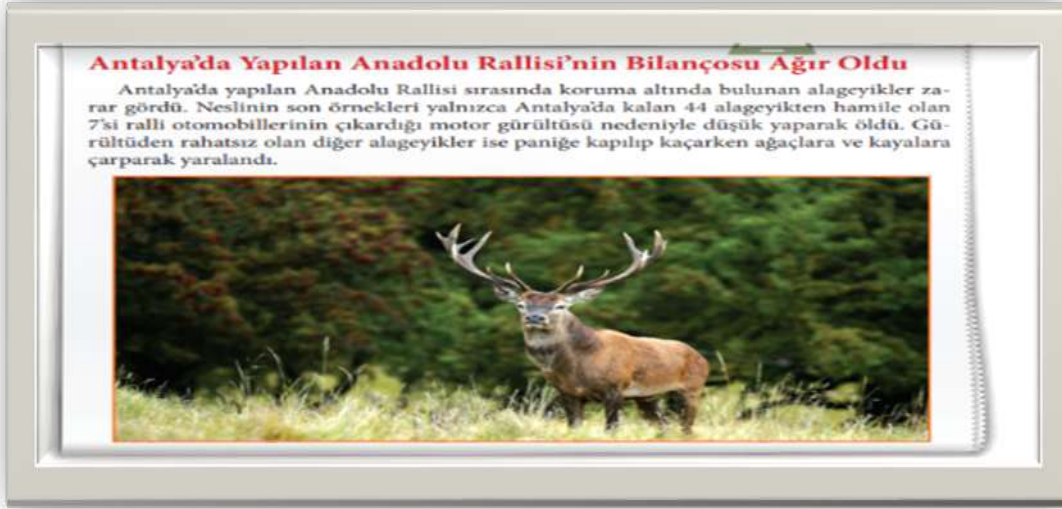

Kaynak: Tüysüz, S. (2018). *İlkokul sosyal bilgiler 4 ders kitabı*, Tuna Matbaacılık.

4. sınıf SBD kitabında “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında, çocuklara teknolojik araçların hatalı kullanımları sonucunda ortaya çıkabilecek sorunlar anlatılmış daha sonra Görsel 2’deki afiş eşliğinde 112’yi gereksiz aramaların bir başka insanın hayatına neden olabileceği anlatılmak istenmiştir. Bu afiş öğrenciye duyarlılık değerini kazandırmak ile ilişkili görülmüştür.

Görsel 3

Antalya’da Yapılan Anadolu Rallisi’nin Bilançosu Ağır Oldu

Kaynak: Tüysüz, S. (2018). İlkokul sosyal bilgiler 4 ders kitabı, Tuna Matbaacılık.

4. sınıf SBD kitabında “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında genel ağ haberi üzerinden ralli otomobillerin çıkardığı yüksek gürültü nedeniyle 44 hamile alageyikten 7’sinin düşük yaptığı güncel haberi aktarılmaktadır. Bu güncel haberle öğrenciye insanların ormandaki yaban hayatının korunması gerektiği anlatılmak istenmiştir. İlgili haberin empati becerisiyle değer olarak ise sevgi ve hoşgörü değeriyle ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

Görsel 4

Tasarruf En Büyük Su Kaynağıdır

Kaynak: Tüysüz, S. (2018). İlkokul sosyal bilgiler 4 ders kitabı, Tuna Matbaacılık.

4. sınıf SBD kitabında “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında, “Tüketime evet, israfa hayır” konusu içerisinde Görsel 4’te yer verilen afiş örneğine rastlanmaktadır. Afişte güncel bir haber olan su kaynaklarımızı tasarruflu kullanmalıyız mesajı verilmektedir. Aynı zamanda bu afişteki içeriğin öğrencinin su israfı konusunda duyarlı davranması ve sorumluluk hissetmesi gibi değerleri kazandırmada etkili olabileceği düşünülmektedir.

Görsel 5

Musul'a İlk İnsani Yardım Türk Kızılayı'ndan

Kaynak: Tüysüz, S. (2018). İlkokul sosyal bilgiler 4 ders kitabı, Tuna Matbaacılık.

4. sınıf SBD kitabında “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında, “İsteklerimiz, İhtiyaçlarımız” konusu içerisinde, Görsel 5’te verilen genel ağ haberi örneğine rastlanmaktadır. Bu haberde Musul’a ilk insani yardımın Kızılay’dan geldiği, Kızılay’ın ihtiyaç sahiplerine yardım etmesinin önemi aktarılmaktadır. Güncel haber içeriğinin empati ve iş birliği becerilerini teşvik edici, sevgi, dayanışma, duyarlılık ve yardımseverlik değerlerini güçlendirici içerikte olduğu düşünülmektedir.

5. Sınıf SBD Kitabında Güncel Olayların Kullanım Durumuna İlişkin Bulgular

Güncel olayların haber kaynağına ve öğrenme alanlarına göre dağılımı ve ilişkili olduğu beceriler

Araştırmanın ikinci alt amacı doğrultusunda 5. sınıf SBD kitabındaki güncel olayların haber kaynağına ve öğrenme alanlarına göre dağılımına yönelik bulgulara Tablo 3’te yer verilmektedir.

Tablo 3

5. Sınıf SBD Kitabında Güncel Olayların Öğrenme Alanlarına ve Haber Kaynağına Göre Dağılımı

Öğrenme Alanı	Haber Kaynağı						Güncel Olaylar
	Afiş n	Gazete n	Genel Ağ N	Karikatür n	Kaynağı Tanımsız n	Broşür N	
Birey ve Toplum	1	3	1	5
Kültür ve Miras	5	5
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	2	3	5
Bilim, Teknoloji ve Toplum	5	3	8
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	5	5
Etkin Vatandaş	4	11	4
Küresel Bağlantılar	11
Toplam	1	4	31	3	3	42

Tablo 3 incelendiğinde 5. sınıf SBD kitabında tüm öğrenme alanlarında güncel olaylara rastlanmaktadır. Ancak güncel olaylara en fazla yer verilen öğrenme alanının “Küresel Bağlantılar” (n=11), en az yer verilen öğrenme alanının “Etkin Vatandaşlık” (n=4) olduğu görülmektedir. Haber kaynağına bakıldığında güncel olayların çoğunlukla genel ağ haberi üzerinden aktarıldığı (n=31) anlaşılmaktadır. Güncel olayların aktarıldığı diğer kaynakların sırasıyla gazete (n=4), karikatür (n=3), kaynağı tanımsız kaynaklar (n=3), afiş (f=1) ve broşür (n=1) olduğu görülmektedir. 5. sınıf SBD kitabı içerisinde kullanılan güncel olayların ilişkili olduğu değer ve becerilere Tablo 4’te yer verilmektedir.

Tablo 4

5. Sınıf SBD Kitabından Güncel Olayların İlişkili Olduğu Beceri ve Değerler

Beceriler	n	Değerler	N
Çevre Okuryazarlığı	2	Duyarlılık	6
Değişim ve Sürekliliği Algılama	3	Estetik	1
Finansal Okuryazarlık	1	Özgürlük	2
Girişimcilik	2	Sorumluluk	3
Kalıp Yargı ve Ön Yargıyı Fark Etme	1		
Kanıt Kullanma	1		
Öz Denetim	1		
Problem Çözme	1		
Sosyal Katılım	1		
Dijital okuryazarlık	1		
İletişim	1		
Yenilikçi Düşünme	1		
Toplam	16		12

Tablo 4’te 5. sınıf SBD kitabından güncel olayların ağırlıklı olarak değişim ve sürekliliği algılama becerisiyle (n=3) ilişkili olduğu görülmektedir. Diğer güncel olayların girişimcilik (n=2) ve çevre okuryazarlığı (n=2) becerileriyle ile birlikte kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme, kanıt kullanma, öz denetim, problem çözme, sosyal katılım, dijital okuryazarlık, iletişim ve yenilikçi düşünme becerileriyle ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Güncel olayların değer olarak ise en fazla duyarlılık (n=6) başta olmak üzere sorumluluk (n=3), özgürlük (n=2) ve estetik (n=1) değerleriyle ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

5. Sınıf SBD kitabında güncel olaylardan örnekler

Görsel 6

Haklarımla Birlikte Ödev ve Sorumluluklarımı Da Biliyorum

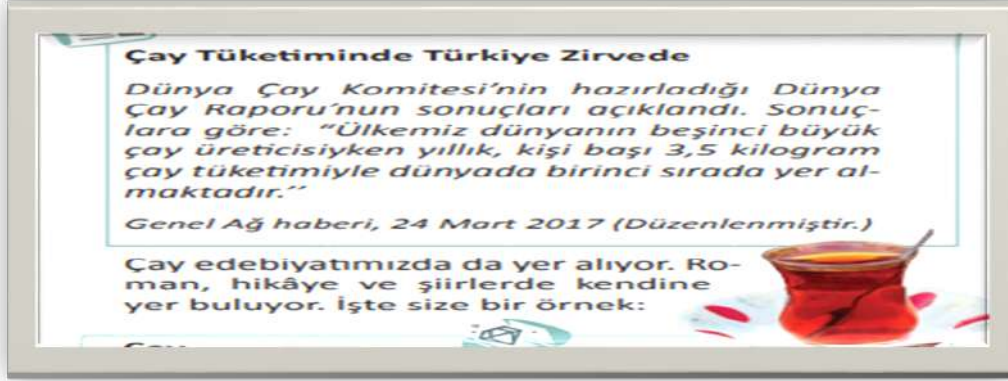

Kaynak: Evirgen, Ö. F., Özkan, J., Öztürk, S. ve Özdural, Z. (2019). *Ortaokul sosyal bilgiler 5 ders kitabı*, MEB Yayınları.

5. sınıf SBD kitabında “Birey ve Toplum” öğrenme alanında, “Haklarım ve Sorumluluklarımı Biliyorum” konusu, çocuk hakları anlatıldıktan sonra sayfa 20’de Görsel 6’da verilen afiş ve broşür örneğine yer verilerek öğrencilere afiş ve broşürde anlatılmak istenenin ne olduğu sorulmuştur. Görsel 6’da 5. sınıf SBD kitabında “Birey ve Toplum” öğrenme alanında yer verilen afiş ve broşürde çocuklara hak ve sorumluluklarını bilmiyorsa nereden öğrenebilecekleri konusunda yönlendirici bilgiler aktarılmaktadır. İlgili haberin sorumluluk, özgürlük değerleri ve sosyal katılım becerisiyle ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

Görsel 7

Çay Tüketiminde Türkiye Zirvede

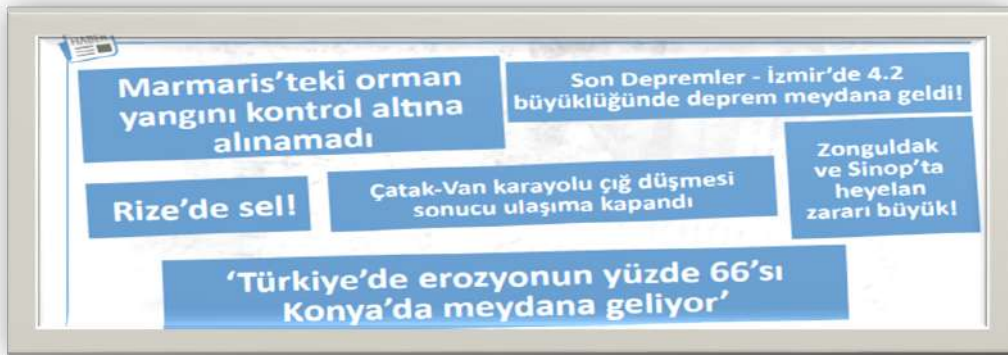

Kaynak: Evirgen, Ö. F., Özkan, J., Öztürk, S. ve Özduval, Z. (2019). *Ortaokul sosyal bilgiler 5 ders kitabı*, MEB Yayınları.

5. sınıf SBD kitabında “Kültür ve Miras” öğrenme alanında, “Geçmişten Günümüze” konusu içerisinde, önce kültürlerimiz konusu anlatılmış daha sonra yemek kültürlerimize örnekler verilmiştir. Yemek kültürlerimiz arasında çayın yeri önemli görülmüş ve çayın tarihinden bahsedilmiştir. Sayfa 59’da yer alan Görsel 7’de verilen genel ağ haberinin kullanılmasındaki amaç ülkemizin bir kültürü olan çay tüketiminin dünya sıralamasındaki yerini öğrencilere göstermektir. Araştırmalar sonucu, verilen bilgi güncelliğini hala koruması nedeniyle ilgili genel ağ haberi güncel olay örneği olarak değerlendirilmiştir. İlgili haberle öğrencilere duyarlılık değeri kazandırılmak istenmiştir.

Görsel 8

Gazete Haberi Başlıkları

Kaynak: Evirgen, Ö. F., Özkan, J., Öztürk, S. ve Özduval, Z. (2019). *Ortaokul sosyal bilgiler 5 ders kitabı*, MEB Yayınları.

5.sınıf SBD kitabında “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında, “Afetler ve Çevre Sorunları” konusu içerisinde, önce doğal afetlerin tanımı yapılmış daha sonra doğal afetlerle ilgili yazılan haber

başlıklarına yer verilmiştir. Sayfa 81’de yer alan bu haber başlıklarının kaynağı belirtilmemiş, muhtemelen bir program üzerinden hazırlanmıştır. Haber başlıkları Türkiye’de görülen afetler hakkında bilgiler içermektedir. İlgili haberlerin öğrencilere kazandırılmasının muhtemel afetlere karşı duyarlılık değeriyle ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Görsel 9

Teknolojinin Doğru Kullanımı ile İlgili Karikatür Örneği

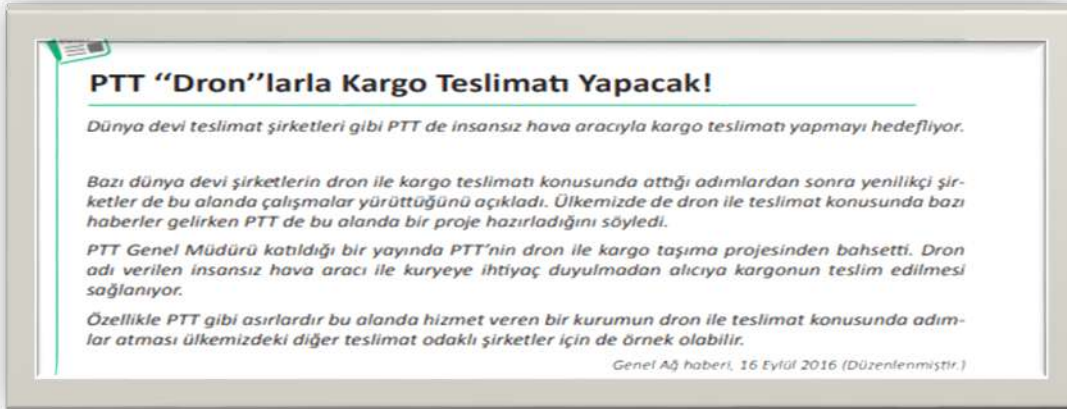

Kaynak: Evirgen, Ö. F., Özkan, J., Öztürk, S. ve Özdural, Z. (2019). *Ortaokul sosyal bilgiler 5 ders kitabı*, MEB Yayınları.

5. sınıf SBD kitabında “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında, “Teknoloji ve Toplum” konusu içerisinde, önce teknolojinin hayatımızdaki yeri anlatılmış, daha sonra kültürümüzde yaşam biçimimizi de önemli ölçüde değiştirdiğinden bahsedilmektedir. Daha sonra sayfa 95’te yer alan Görsel 9’daki karikatürlere yer verilmektedir. Görsel 9’da dijital teknolojinin kötü kullanımıyla ortaya çıkan iletişimsizliğe dikkat çekilmektedir. İlgili haber öğrencilere dijital okuryazarlık, öz denetim ve iletişim becerisi kazandırmayla ilişkili bulunmaktadır.

Görsel 10

PTT “Dron”larla Kargo Teslimatı Yapacak

Kaynak: Evirgen, Ö. F., Özkan, J., Öztürk ve S., Özdural, Z. (2019). *Ortaokul sosyal bilgiler 5 ders kitabı*, MEB Yayınları.

5. sınıf SBD kitabında “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında, “Ekonomi İçin Yeni Fikirler” konusu içerisinde, önce Nuri Demirağ’ın ülke ekonomisine katkılarından bahsedilmiş daha sonra üretim kadar dağıtımın da ekonomiyi etkilediği söylenerek bununla ilgili sayfa 137’de yer alan yeni fikir örneği Görsel 10’da verilen bir genel ağ haberiyle sunulmuştur. Bu haberde PTT’nin dronlarla

kargo teslimatı gerçekleştirmek amaçlı yeni projesi aktarılmaktadır. İlgili güncel haber içeriği değişim ve sürekliliği algılama ve yenilikçi düşünme becerisiyle ilişkili bulunmaktadır.

Görsel 11

Yıkım Startı Verildi, Mamakta Kadınlar Meslek Sahibi Oluyor, Mamakta Yeni Parklar İnşa Ediliyor

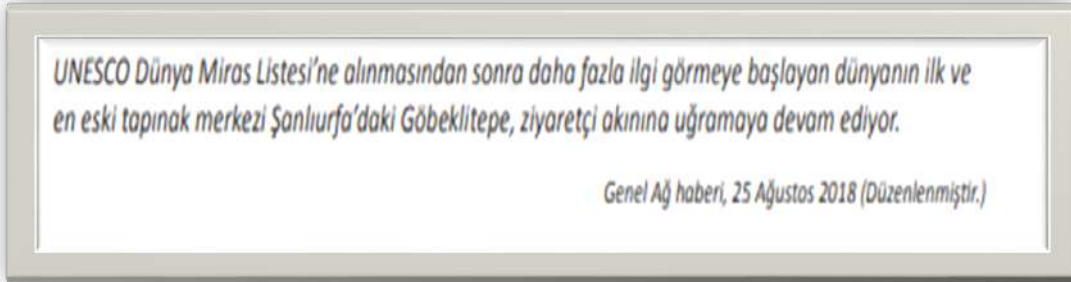

Kaynak: Evirgen, Ö. F., Özkan, J., Öztürk, S., Özduval, Z. (2019). *Ortaokul sosyal bilgiler 5 ders kitabı*, MEB Yayınları.

5. sınıf SBD kitabında “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında, “Yaşadığı Yer ve Yönetimi” konusu içerisinde, birtakım hizmetleri yerine getirmek için yönetim birimlerinin oluşturulduğu anlatılmıştır. Daha sonra belediye başkanının görevlerinden bahsedilerek somut örnek verilmek üzere Sayfa 157’de yer alan Görsel 11’deki gazete haberleri öğrencilere aktarılmıştır. Görsel 11 incelendiğinde güncel olayları içeren gazete haberlerinin öğrencilere aktarıldığı görülmektedir. Gazete haberlerinde belediyenin hangi görevleri yerine getirdiği örneklendirilmektedir. İlgili haberlerin sorumluluk değeri ve problem çözme becerisiyle ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

Görsel 12

UNESCO

Kaynak: Evirgen, Ö. F., Özkan, J., Öztürk, S. ve Özduval, Z. (2019). *Ortaokul sosyal bilgiler 5 ders kitabı*, MEB Yayınları.

5. sınıf SBD kitabında “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında, “İnsanlığın Ortak Mirası” konusu içerisinde, pek çok tarihi eser ve doğal güzelliklerin UNESCO tarafından koruma altına alındığı anlatılmış ve sayfa 180’de yer alan Görsel 12’de verilen genel ağ haberi aktarılmıştır. Genel ağ haberinde Göbeklitepe’nin UNESCO tarafından dünya miras listesine alınmasıyla ziyaretçi akınına uğradığına dikkat çekilmektedir. İlgili haberin kültürel mirasa duyarlılık değeriyle ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

6. Sınıf SBD Kitabında Güncel Olayların Kullanım Durumuna İlişkin Bulgular

Güncel olayların haber kaynağına ve öğrenme alanlarına göre dağılımı ve ilişkili olduğu beceriler

6. sınıf SBD kitabında güncel olayların öğrenme alanları ve haber kaynağına göre dağılımını içeren bulgulara Tablo 5'te yer verilmektedir.

Tablo 5.

6. Sınıf SBD Kitabında Güncel Olayların Öğrenme Alanlarına ve Haber Kaynağına Göre Dağılımı

Öğrenme Alanı	Haber Kaynağı		Güncel Olay
	Afiş n	Genel Ağ n	Toplam n
Birey ve Toplum	4	5	9
Kültür ve Miras	1	1
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	----	---
Bilim, Teknoloji ve Toplum	4	4
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	2	1	3
Etkin Vatandaşlık	9	9
Küresel Bağlantılar	8	8
Toplam	6	28	34

Tablo 5 incelendiğinde 6. sınıf SBD kitabında güncel olaylara en fazla “Birey ve Toplum” (n=9) ve “Etkin Vatandaşlık” (n=9) öğrenme alanlarında yer verildiği görülmektedir. Kitapta yalnızca “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında güncel olaylara rastlanmamaktadır. Kitapta haber kaynağına bakıldığında güncel olayların büyük bir çoğunlukla genel ağ haberi (n=28) üzerinden aktarıldığı görülmektedir. Az sayıda da olsa afiş üzerinden güncel olayların aktarımına rastlanmaktadır.

6. sınıf SBD kitabı içerisinde kullanılan güncel olayların ilişkili olduğu değer ve becerilere Tablo 6'da yer verilmektedir.

Tablo 6

6. Sınıf SBD Kitabından Güncel Olayların İçerikleri ve İlişkili Beceri ve Değerler

Beceriler	n	Değerler	n
Değişim ve Sürekliliği Algılama	1	Dayanışma	2
Empati	1	Duyarlılık	3
İş Birliği	2	Dürüstlük	1
Kalıp Yargı ve Ön Yargıyı Fark Etme	1	Saygı	3
Öz Denetim	1	Sorumluluk	1
Sosyal Katılım	1	Vatanseverlik	1
Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma	1	Yardımseverlik	1
Yenilikçi Düşünme	1		
Toplam	9		12

Tablo 6'ya göre 6. sınıf SBD kitabı incelendiğinde güncel olayların en çok iş birliği (n=2) becerisi ile ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Ders kitabında yenilikçi düşünme, kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, empati, öz denetim, sosyal katılım, eleştirel düşünme güncel olaylarla ilişkili rastlanan diğer becerilerdir. İlgili ders kitabında güncel olayların değer olarak en fazla duyarlılık (n=3) ve saygı (n=3) değeriyle ilişkili olduğu görülmektedir. Dayanışma (n=2) ve sırasıyla sorumluluk, vatanseverlik, dürüstlük, yardımseverlik, dayanışma diğer güncel olaylarla ilişkilendirilebilecek değerler olduğu anlaşılmaktadır.

6. Sınıf SBD kitabında güncel olaylardan örnekler

Görsel 13

Birliğimiz Türkçe ile Dirliğimiz Türkçe İle Dilini Koruyan Ülkesini Korur

Kaynak: Yıldırım, C., Kaplan, F., Kuru, H. ve Yılmaz, M. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 6 ders kitabı*. MEB Yayınları

6. sınıf SBD kitabında “Birey ve Toplum” öğrenme alanında, “Bizi Biz Yapanlar” konusu içerisinde, dilimiz konusu öğrenciye anlatıldıktan sonra sayfa 20’de yer alan Görsel 13’teki afişlere yer verilmiştir. Bu afişlerde ülkemizdeki Türkçe dil birliğine ve Türkçe’nin korunmasına yönelik güncel konulara yer verildiği görülmektedir. Afiş içeriklerinin Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerisiyle ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

Görsel 14

Tarihi İpek Yolu Canlanıyor

Kaynak: Yıldırım, C., Kaplan, F., Kuru, H. ve Yılmaz, M. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 6 ders kitabı*. MEB Yayınları

6. sınıf SBD kitabında “Kültür ve Miras” öğrenme alanında, “Tarihi Yollar” konusu içerisinde, önce tarihteki ticaret yollarından bahsedilmiş daha sonra sayfa 98’de yer alan Görsel 14’te sunulan genel ağ haber örneği verilmiştir. Bu genel ağ haberinde Bakü’den Kars’a çıkan trenden bahsedilerek tarihi yollardan biri olan İpek Yolu’nun önemine dikkat çekildiği görülmektedir. İlgili haber içeriği kültürel mirasa duyarlılık değeri, değişim ve sürekliliği algılama becerisiyle ilişkilendirilebilir.

Görsel 15

İstanbul'da 15 İlçede Korsan Yayınla Mücadele

Kaynak: Yıldırım, C., Kaplan, F., Kuru, H. ve Yılmaz, M. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 6 ders kitabı*. MEB Yayınları

6. sınıf SBD kitabında “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında, “Bilim ve Teknolojide Değişim” konusu içerisinde, günlük hayatımızda kullandığımız pek çok ürünün aslında bize çok uzun ve yorucu bir süreçten geçerek geldiği anlatılmıştır. Ders kitabında sayfa 150’deki Görsel 15’te sunulan genel ağ haberinde de tüm bunları hiçe sayarak “izinsiz CD çoğaltma, bandrolsüz kitaplar günümüzde yaygınlaştığından ve bununla mücadele edilmek zorunda kalındığından bahsedilmektedir. Genel ağ haberi üzerinden korsan yayınlarla mücadeleyi içeren bu haber içeriği dürüstlük ve saygı değerleriyle ilişkilendirilebilir.

Görsel 16

Verginle Güvendesin, Fiş Almazsak Kaçak Olur

Kaynak: Yıldırım, C., Kaplan, F., Kuru, H. ve Yılmaz, M. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 6 ders kitabı*. MEB Yayınları

6. sınıf SBD kitabında “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında, “Vergilerimiz Kazançlarımızdır” konusu içerisinde yer alan Görsel 16’da verilen afiş, öğrencilere alışverişlerimizde fiş ya da fatura almamız gerektiğini, almadığımızda ise tüketici olarak sahip olduğumuz hakkımızı kullanmamış ve görevimizi yapmamış olduğumuz anlatılmaktadır. Tüketici olarak bilinçli olmanın öneminin anlatıldığı 6. sınıf SBD kitabında sayfa 181’de yer alan bu afişlerin tarihi belirtilmemiş olsa dahi haber güncelliğini koruduğu için araştırmaya dahil edilmiştir. İlgili afiş içerikleri sorumluluk değeri ve özdenetim becerisiyle ilişkilendirilebilir.

Görsel 17

Otopark İçin Halk Oylaması

Kaynak: Yıldırım, C., Kaplan, F., Kuru, H. ve Yılmaz, M. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 6 ders kitabı*. MEB Yayınları

6. sınıf SBD kitabında "Etkin Vatandaşlık" öğrenme alanında, "Karar Alma Sürecinde Ben De Varım" konusu içerisinde Görsel 17'de verilen genel ağ haberinden yararlanılmıştır. Ders kitabında sayfa 205'te yer alan ilgili genel ağ haberinde öğrencilere yönetime katılmanın önemi mesajının verildiği bir olay örneği aktarılmıştır. Haberde caddeye otopark yapma kararı için halk oylamasına gidilerek verildiği anlatılmaktadır. İlgili haberin saygı değeri ve sosyal katılım becerisiyle ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

7. Sınıf SBD Kitabında Güncel Olayların Kullanım Durumuna İlişkin Bulgular

Güncel olayların haber kaynağına ve öğrenme alanlarına göre dağılımı ve ilişkili olduğu beceriler

7. sınıf SBD kitaplarındaki güncel olayların öğrenme alanlarına ve haber kaynağına göre dağılımına yönelik bulgulara Tablo 7 'de yer verilmektedir.

Tablo 7.

7. Sınıf SBD Kitabında Güncel Olayların Öğrenme Alanlarına ve Haber Kaynağına Göre Dağılımı

Öğrenme Alanı	Haber Kaynağı			Güncel Olay
	Afiş n	Genel Ağ n	Gazete n	
Birey ve Toplum		4	4
Kültür ve Miras	1	2		3
İnsanlar, Yerler ve Çevreler		6	6
Bilim, Teknoloji ve Toplum
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	5	5
Etkin Vatandaşlık	8	1	9
Küresel Bağlantılar		10		10
Toplam	1	35	1	37

Tablo 7 incelendiğinde 7. sınıf SBD kitabında güncel olaylara en fazla sırasıyla "Küresel Bağlantılar" (n=10), "Etkin Vatandaşlık" (n=9) ve "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" (n=6) öğrenme alanlarında rastlanmaktadır. Yalnızca "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanında güncel olaylara yer verilmediği görülmektedir. Haber kaynağına bakıldığında güncel olayların çoğunlukla genel ağ haberi (n=35) üzerinden aktarıldığına rastlanmaktadır. Gazete ve afiş üzerinden ise birer güncel olayın aktarıldığı görülmektedir.

7. sınıf SBD kitabında genel ağ kullanımı istatistikleri, hakaret eden kişinin tazminatsız kovulması, Gaziantep'te Kayı boyu izleri, Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketlerine günümüzden örnekler (PTT), dağ köylerinden gitmeyen yaşlılar, kaçak inşaat yıkımı ile yayla yasağının kalkması, Arakan'da Müslüman katliamı, tarlalarda kullanılacak çiftçi robot, ihtiyaç sahiplerine yardım (Kızılay, sadaka), İpek Yolu'nda ortak tur düzenlemesi ile Türkiye'nin Avrupa Konseyine katkıda bulunmasını konu alan güncel olaylara yer verildiği görülmektedir.

7. sınıf SBD kitabında yer alan güncel olayların ilişkili olduğu değer ve becerilere yönelik bulgulara Tablo 8'de yer verilmektedir.

Tablo 8

7. Sınıf SBD Kitabında Güncel Olaylarla İlişkili Beceri ve Değerler

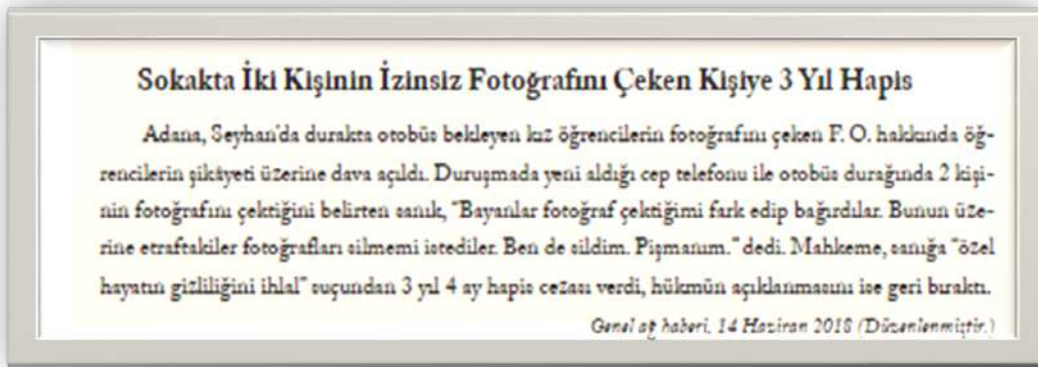
Beceriler	n	Değerler	n
Değişim ve Sürekliliği Algılama	1	Adalet	1
Eleştirel Düşünme	1	Barış	1
Empati	3	Bilimsellik	1
Gözlem	1	Dayanışma	2
Hukuk Okuryazarlığı	1	Duyarlılık	3
İletişim	1	Eşitlik	1
İş Birliği	2	Özgürlük	2
Kanıt Kullanma	1	Saygı	1
Yenilikçi Düşünme	1	Sevgi	1
		Sorumluluk	1
Toplam	12		14

Tabloda 8'de 7. sınıf SBD kitabında güncel olayların sırasıyla empati (n=3) ve iş birliği (n=2) becerileriyle ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. İletişim, gözlem, kanıt kullanma, hukuk okuryazarlığı, eleştirel düşünme, değişim ve sürekliliği algılama becerilerinin güncel olaylarla ilişkili rastlanan diğer beceriler olduğu görülmektedir. Tablo incelendiğinde 7. sınıf SBD kitabında güncel olayların en fazla sırasıyla duyarlılık (n=3), dayanışma (n=2) ve özgürlük değeriyle (n=2) ilişkili olduğu görülmektedir. Sorumluluk, özgürlük, bilimsellik, saygı, sevgi, eşitlik ve adalet değerinin güncel olaylarla ilişkilendirilebilecek diğer değerler olduğu anlaşılmaktadır.

7. Sınıf SBD kitabında güncel olaylardan örnekler

Görsel 18

Sokakta İki Kişinin İzinsiz Fotoğrafını Çeken Kişiye 3 Yıl Hapis

Kaynak: Azer, H. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 7. Sınıf ders kitabı*. Ekoyay Yayıncılık

7. sınıf SBD kitabında "Birey ve Toplum" öğrenme alanında, "Özgürüm, Sorumluluklarımın Olduğu Yere Kadar" konusu içerisinde, haberleşme özgürlüğü olsa dahi kimsenin kendisinden izinsiz

fotoğrafının çekilemeyeceği ve bulunduğu ortamın dinlenemeyeceği bilgisi verilmiştir. Konuya örnek olması açısından hemen sonrasında sayfa 29'da yer alan Görsel 18'de sunulan genel ağ haberine yer verilmiştir. Bu haber içeriğinde izinsiz fotoğraf çekimi yapan kişiye hapis cezası verildiğinden bahsedilmektedir. Haber özgürlük ve saygı değeriyle ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir.

Görsel 19

Gaziantep'te Kayı Boyu İzleri

Kaynak: Azer, H. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 7. Sınıf ders kitabı*. Ekoyay Yayıncılık

7. sınıf SBD kitabında "Kültür ve Miras" öğrenme alanında, "Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu" konusu içerisinde, Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna giriş yapılmış ve daha sonra günümüzde ülkemizin birçok yerinde Kayı boyu başta olmak üzere Oğuz boylarının izlerinin görüldüğü aktarılmıştır. Bilgi aktarımının devamında ders kitabında sayfa 36'da yer alan, Görsel 19'da sunulan genel ağ haberi örnek olarak verilmiştir. Genel ağ haberi üzerinden İslahiye'de eski mezarlar üzerinde Kayı boyuna ait yeni izlerin görüldüğüne dair güncel bir haber aktarılmaktadır. İlgili haber kültürel mirasa duyarlılık değeri ve kanıt kullanma becerisiyle ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir.

Görsel 20

Arakan'da İnsanlık Dramı

Kaynak: Azer, H. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 7. Sınıf ders kitabı*. Ekoyay Yayıncılık

7. sınıf SBD kitabında "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" öğrenme alanında, "Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü" konusu içerisinde yerleşme ve seyahat özgürlüğümüzün yasalarla da elimizde olduğu

anlatılmış daha sonra kimi zaman bu özgürlüklerimizin çeşitli nedenlerle kısıtlandığı aktarılmıştır. Bu bilgi metnine örnek olması adına ders kitabında sayfa 120’de Görsel 20’de sunulan genel ağ haberine yer verilmiştir. Bu haberde Arakan eyaletinde Müslüman katliamı yaşandığından ve Bangladeş sınırının kapatılıp Müslümanların mahsur bırakıldığı bilgisi aktarılmaktadır. İlgili haber içeriği özgürlük değeriyle ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir.

Görsel 21
Şiddet Ortamı Çocuğu Suça Sürüklüyor

Kaynak: Azer, H. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 7. Sınıf ders kitabı*. Ekoyay Yayıncılık

7. sınıf SBD kitabında “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında, “Daha Fazla Demokrasi” konusu içerisinde, insanlık tarihinde demokrasinin en yaygın olduğu dönemin içinde bulunduğumuz fakat zaman zaman birtakım ilkelere uymakta güçlük çekildiğinden ve bu ilkelere uyulmadığında antidemokratik ortamların ortaya çıktığından bahsedilmektedir. Daha sonra konuyla ilgili olarak antidemokratik uygulamalara örnek olması adına ders kitabında Görsel 21’de sunulan sayfa 197’de bulunan gazete haberine yer verilmiştir. Gazete haberinde antidemokratik bir ortam olan şiddet ortamında yetişen çocukların daha fazla suça sürüklendiğinden bahsedildiği görülmektedir. İlgili haber içeriği hukuk okuryazarlığı ve adalet ve bilimsellik değeriyle ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir.

Görsel 22.
Çiftçi Robotlar

Kaynak: Azer, H. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 7. Sınıf ders kitabı*. Ekoyay Yayıncılık

7. sınıf SBD kitabında “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında, “Geçmişten Günümüze Üretim Araçları” konusu önce tarihte bilinenden günümüze kadar görülen ilk üretim araçlarından bahsedilmiştir. Daha sonra konu ile ilgili olarak ders kitabında Görsel 22’de sunulan sayfa 161’deki genel ağ haberiyle örneklendirilmiştir. Haberde kısa bir süre içerisinde tarlada çiftçi robotların

görebileceği bilgisi Amerika'dan bir örnekle aktarılmaktadır. İlgili haber değişim ve sürekliliği algılama ve yenilikçi düşünme becerileriyle ve bilimsellik değeriyle ilişkilendirilerek değerlendirilmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Günümüz teknolojisi bizlere ders materyalleri bağlamında birçok seçenek sunmasına rağmen ders kitapları, eğitim sistemleri içerisinde bugüne kadar en fazla ihtiyaç duyulan öğretim materyali olmuş aynı zamanda öğretmen ve öğrenciler için başucu eser olma özelliğini korumuştur (Ulusoy, 2008'den aktaran Öztürk ve Veziroğlu, 2020). Öğretim programlarının birer yansıması olan ders kitaplarında güncel olayların kullanımının önemi birçok araştırmacı tarafından kabul edilmiştir. Çünkü güncel olaylar Taşkın ve Memişoğlu'nun (2018) belirttiği gibi bireylerin çevresinden haberdar olması, yeni gelişmeleri takip edebilmesi ve sorunun çözümü için neler yapabileceği konusunda yol gösterici unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Güncel olayların öğretiminde yine ders kitapları önemli bir yere sahiptir. Bu kapsamda çalışmada 4, 5, 6 ve 7. sınıf SBD kitaplarında güncel olayların kullanım durumunu belirlemek amaçlanmıştır. Belirlenen güncel olaylar sınıf düzeylerine, öğrenme alanlarına, haber kaynaklarına ve ilişkili olduğu değer ve becerilere göre sınıflandırılarak incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar karşılaştırmalı olarak bu bölümde sunulmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre SBD kitaplarında güncel olaylara en fazla yer verilen öğrenme alanı 4. sınıfta "Bilim, Teknoloji ve Toplum", "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" ve Küresel Bağlantılar, 5. sınıfta "Küresel Bağlantılar" ve "Bilim, Teknoloji ve Toplum", 6. sınıfta "Birey ve Toplum" ile "Etkin Vatandaşlık" ve "Küresel Bağlantılar", 7. sınıfta en fazla "Küresel Bağlantılar" ve "Etkin Vatandaşlık" öğrenme alanları olduğu görülmüştür. 4, 5 ve 7. sınıf SBD kitaplarında "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanının güncel olaylara en fazla yer verilen ortak öğrenme alanı olduğu belirlenmiştir. Ancak 5. sınıf SBD ders kitabında tüm öğrenme alanlarında güncel olaylara rastlanmıştır. Bu kitabın diğer sosyal bilgiler kitaplarına göre en fazla güncel olaylara yer verilen kitap olduğu tespit edilmiştir. En az öğrenme alanına ve en az sayıda güncel olaya yer verilen kitabın 4. sınıf SBD kitabı olduğu görülmüştür.

Araştırmanın bir, iki, üç ve dördüncü alt problemleri gereğince 4, 5, 6 ve 7. sınıf SBD kitapları kullanılan güncel olayların Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda (2018) verilen değer ve becerilerle ilişkisi incelendiğinde güncel olayları; 4. Sınıf SBD kitabında en fazla duyarlılık ve sevgi değeri ve empati becerisiyle, 5. sınıf SBD kitabında en fazla duyarlılık değeri başta olmak üzere sorumluluk ve özgürlük, beceri olarak ise değişim ve sürekliliği algılama, girişimcilik, çevre okuryazarlığı becerileri, 6. sınıf SBD kitabında fazla duyarlılık, saygı değeri, beceri olarak ise işbirliği becerisi ve 7. sınıf SBD kitabında ise en fazla duyarlılık başta olmak üzere dayanışma ve özgürlük değerleri ve empati ve iş birliği becerileriyle ilişkili olduğu anlaşılmıştır. SBD kitapları bütüncül olarak değerlendirildiğinde güncel olayların ilişkilendirildikleri değerlerin farklılık gösterdiği görülmekle birlikte duyarlılık değerinin güncel olaylarla ilişkili en fazla öne çıkan ortak değer olduğu dikkat çekmiştir. Beceri olarak ise bu ders kitaplarında empati ve iş birliği becerisi öne çıkmıştır. Ders kitapları arasında güncel olaylarla ilişkilendirilen en fazla değere 7. sınıf SBD kitabında ve en az ise 4. sınıf SBD kitabında; beceri olarak ise en fazla çok sayıda güncel olayı içeren 5. sınıf SBD kitabında en az ise güncel olayın oldukça az olduğu 4. sınıf SBD kitabında rastlanmıştır. Bu sonuç konu içerikleri ve SBD kitabı yazarlarının farklı olmasıyla açıklanabilir.

SBD kitaplarındaki güncel olayların aktarıldığı haber kaynakları incelendiğinde 4, 5, 6 ve 7. sınıf SBD kitaplarında bu kaynakların en fazla genel ağ haberleri, ikinci sırada afiş ve üçüncü sırada gazete haberi olduğu görülmüştür. Az sayıda broşüre, karikatüre ve kaynağı belirtilmeyen güncel olaylar kaynaklarına rastlanmıştır. İlgili literatür incelendiğinde konu ile ilgili çok fazla araştırma olmaması karşılaştırma yapmakta güçlük yaratsa da yapılmış araştırma sonuçlarının bu araştırma bulguları ile benzerlik gösterdiği görülmüştür. Örneğin Taşkın ve Memişoğlu'nun (2018) makalesi incelendiğinde güncel olayların en fazla genel ağ haberleri ve gazete üzerinden sunulduğu, sınıf düzeylerine göre düzenli dağılım göstermediği bulgusu ile uyusmaktadır. Ancak geçmiş yıllara ait ders kitaplarına yönelik araştırma sonuçlarında Gedik (2010) basılı haber kaynaklarının daha fazla kullanıldığından söz etmiştir. Dijital haber kaynaklarının günümüzde önemli haber alma kaynağı olması durumu göz

önünde bulundurulduğunda güncel SBD kitaplarında genel ağ haberlerine daha çok yer verilmesinin nedenini açıklayacağı düşünülmektedir.

SBD kitaplarında mevcut güncel haberlerin; toplumsal katkı sağlayacak faaliyetlerin nasıl gerçekleştirileceği, sorumsuzca yapılan davranışların başkalarına nasıl zarar vereceği, yaban hayatına bilinçsizce yapılan davranışların olumsuz sonuçları, su kaynaklarının bilinçli kullanılması, insanı yardımların neler olabileceği ve ihtiyaç sahiplerine nasıl ulaştırılacağı, çocukların temel hak, ödev ve sorumlulukları, kültürümüze ait unsurların edebiyata ve tüketim alışkanlığımıza etkisi, ülkemizdeki doğal afet türlerine yönelik farkındalık kazandıracak haberlere, dijital çağın toplumsal yaşamımızdaki olumsuz etkileri, yeni teknolojinin ekonomiye etkisi, yeni arkeolojik buluntuların tarihi değiştirmesi, yerel yönetimlerin faaliyetleri, milli kültürel unsurların önemi, bilinçli tüketici vatandaşın özellikleri, demokratik katılıma yönelik faaliyetler, kişisel verilerin korunmasına yönelik içerikler, insanlık dramaları ve dezavantajlı gruplar hakkında farkındalık kazandırıcı içerikler olduğu tespit edilmiştir. Haas ve Laughlin (2000) güncel haberlerden öğretmenlerin nasıl faydalandığına yönelik araştırmada öğretmenlerin çoğunlukla SBD içeriğinde güncel olaylarla bağlantı kurduklarını, güncel olayları kullanarak soyut kavramlara çağdaş örnekler sunduklarını, tarihsel, sosyal, ekonomik ve politik kavramları açıkladıklarını bildirmişlerdir. Ancak bu araştırmada bazı öğretmenlerin ise güncel olayların öğretiminde çocukların araştırma ve sorgulama becerilerini kullanarak güncel olaylardaki abartıyı, farklı bakış açılarını ya da ön yargı ile yazımını fark ettirip gerçekleri tanımlama becerilerini geliştirmeye çalıştıklarını tespit etmişlerdir.

Bu araştırma her ne kadar SBD kitaplarında güncel olayların kullanım durumu üzerine yapılmış olsa da ilgili kitaplar incelendiğinde güncel olay örneği olarak kullanılan bazı örneklerin güncelliklerini yitirdiği ve bu durum hemen hemen her sınıf düzeyinin her öğrenme alanında görülmüştür. Öztürk ve Veziroğlu'nun (2020) ders kitaplarında kullanılan güncel olayların güncelliğini yitirdiği bulgusu araştırma sonuçlarıyla önemli oranda benzerlik göstermektedir.

Tüm bu incelemeler sonucunda SBD kitaplarında güncel olayların kullanım durumunun bilhassa 4. sınıfta yeterli olmadığı görülmüştür. 4. sınıf düzeyindeki bir öğrencinin toplumsal hayata bakış açısının yeni oluşmaya başladığı düşünülürse ve güncel olayların konuyu yaşamla ilişkilendirip somutlaştırıp anlamayı kolaylaştırdığı göz önüne alınırsa güncel olaylara bu sınıf düzeyinde fazlasıyla ihtiyaç olduğu ileri sürülebilir. Haas ve Laughlin'in (2000) Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çoğunun, güncel olayları soyut içerikteki tarihsel, sosyal, ekonomik ve politik kavramları somutlaştırmak için ya da bu içerikteki konuların sürekliliğini göstermek için kullandıklarını tespit etmiştir.

Güncel olaylar tüm sınıf düzeylerinde öğrenme alanlarının tamamına yayılmaya çalışılmalıdır. Ders kitaplarında güncel olayların farklı beceri ve değerlerle ilişkilendirecek kapsamlı etkinliklere yer verilmelidir. Günümüzde her şeyin çok hızlı değişim gösterdiğini göz önünde bulundurursak güncellik kavramının da bundan nasibini almasına şaşmamak gerekir. Dolayısıyla bu araştırma her ne kadar SBD kitaplarında güncel olayların kullanım durumu üzerine yapılmış olsa da ilgili kitaplar incelendiğinde güncel olay örneği olarak kullanılan bazı örneklerin güncelliklerini yitirdiğini hemen hemen her sınıf düzeyinin her öğrenme alanında görmekteyiz. Bu değişimi ders kitaplarına yansıtarak, ders kitaplarında kullanılan güncel olayların güncelliğini gözden geçirmek bizleri güncel olay kullanım amacımıza daha hızlı ulaştıracağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Bayır, Ö. G. (2010). Sosyal bilgiler dersinde güncel olaylardan yararlanmanın öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine etkisi [*Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*]. Eskişehir Anadolu Üniversitesi.
- Deveci, H. ve Arın, D. (2008). Sosyal bilgiler dersinde güncel olayların kullanımının öğrenci başarısına ve hatırd tutma düzeyine etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(26), 170-185.
- Eryılmaz, Ö. ve Köse, T. Ç. (2017). Sosyal bilgiler derslerinde güncel olay kullanımının öğrencilerin sosyal problemlere duyarlılıklarına etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(62), 985-1000.
- Ferlazzo, L. (2020). Seven ways to bring current events into the classroom <https://www.ferlazzo.com/2020/07/14/seven-ways-to-bring-current-events-into-the-classroom/>14.10.2023 tarihinde

//www.edweek.org/teaching-learning/opinion-seven-ways-to-bring-current-events-into-the-classroom/2020/01 adresinden erişilmiştir.

- Gedik, H. (2010). Güncel olayların ilköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanımı ve öğrenci görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(2)*, 97-118
- Haas, M. E. ve Laughlin, M. A (2000). *Teaching current events: Its status in social studies today*. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association (New Orleans, LA, April 24-28, 2000).
- Kadioğlu, A. K. (1996). Bazı kimyasal kavramların öğretilmesinde güncel olaylardan yararlanma [*Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*]. Trabzon Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- MEB. (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar). MEB Yayıncılık.
- Öztürk, T. ve Veziroğlu, K. (2020). Sosyal bilgiler ders kitaplarında güncel olayların kullanım durumu. *Uluslararası Karamanoğlu Mehmetbey Eğitim Araştırmaları Dergisi, 2(2)*, 180-193.
- Sömen, T. (2020). Sosyal bilgiler öğretiminde güncel olaylar. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 41*, 431-447.
- Şahin, M. (2012). Eğitimi ve okulu etkileyen bazı sosyal değişimlerin kavramsal çözümlemesi. *Milli Eğitim Dergisi, 42(194)*, 132-148.
- Taşkın, A. ve Memişoğlu, H. (2019). Sosyal bilgiler ders kitaplarında güncel konulara yer verilme durumunun incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 27*, 599-610
- Veziroğlu, K. (2022). Sosyal bilgiler ders kitaplarında güncel olayların kullanımı [*Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*]. Ordu Ordu Üniversitesi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin.

İncelenen Ders Kitapları

- Azer, H. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 7. Sınıf ders kitabı*. Ekoyay Yayıncılık
- Evirgen, Ö. F., Özkan, J., Öztürk S. ve Özduval, Z. (2019). *Ortaokul sosyal bilgiler 5 ders kitabı*. MEB Yayınları.
- Tüysüz, S. (2018). *İlkokul sosyal bilgiler 4 ders kitabı*. Tuna Matbaacılık.
- Yıldırım, C., Kaplan, F., Kuru, H. ve Yılmaz, M. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 6 ders kitabı*. MEB Yayınları